

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

H. C. ANDERSEN
OG COLLINERNE

H. C. ANDERSEN OG COLLINERNE.

ET NØDVÆRGE

VED

DR. MED. IONAS COLLIN.

C. A. REITZELS FORLAG - KØBENHAVN

M C M X X V I I I

**FR. BAGGES KGL. HOFBOGTRYKKERI
KØBENHAVN**

Fru Inga Nalbandian, født Collin, har i »Politiken« for 1. og 2. April 1928 offentliggjort nogle Betragtninger over »H. C. Andersen og de, der »mishandlede« ham,« og senere har hun udgivet dem som Pièce (Aschehoug 1928). De, der »mishandlede« Andersen, er Forfatterindens Farfader, Edvard Collin, og hans nærmeste Familie.

For den kritiske Forsker vil en Analyse af Fru N.'s Artikler være let; Huulheden i dem vil strax og ubarmhjertigt falde den kyndige i Øjnene. Men mange interessere sig for H. C. Andersen, holde af ham som Digter og mene derfor ogsaa at skulle »forstaa« hans personlige og intime Liv, uden at de dog ere skolede i at skelne ægte fra uægte i Litteraturens Vildskud. For at lette disse Læsere Vejen til Erkjendelse og navnlig for at yde de døde Colliner det Værn, som de trænge til, har jeg samlet de i Dagspressen fremkomne Imødegaaelser af Fru Nalbandians Angreb; jeg takker Forfatterne — Professor, Dr. phil. Hans Brix, Overlæge, Dr. med. Hjalmar Helweg, Valgmenighedspræst Oscar Geis-

mar og Fru Gerd Casse — for deres velvillige Tilladelse hertil, og jeg gjør opmærksom paa, at Fru Casses Indlæg efter Offentliggjørelsen i »Politiken« er suppleret med positive Oplysninger, som ere absolut fældende for Fru Nalbandians Paastande og for hendes »Forskning«, idet de vise, at Fru N. ikke en Gang har læst de af hende selv kriticerede Andersens Dagbøger fra hans sidste Leveaar.

Fru Nalbandians Barndomsoplevelser falde sammen med mine; og jeg maa bestemt erklære, at hendes Skildring af Hjemmets Opfattelse af H. C. Andersen er fuldkommen urigtig; *jeg* husker saaledes meget godt Oplæsning af Andersens Æventyr, og *jeg* husker, at A. netop blev taget i Forsvar, og at navnlig min afdøde Fader, Ionas Collin »den yngre«, altid omtalte Andersen med Sympathi og Kjærlighed.

Nogetsomhelst positivt Grundlag for Angrebet præsterer Fru Nalbandian ikke; derimod bruger hun Gang paa Gang Udtryk som »der er Grund til at antage«, hvad der »intuitivt kan formodes« (!) o. l. Samtidigt begaar hun en Række Unøjagtigheder i Smaating: Adolph Drewsen var ikke Justitiarius i Højesteret men havde været det i Kriminal- og Politiretten; *ingen* af Børnene har nogensinde været med Kvaserne ved Anholt; den Collinske Gaard »i Amaliegade«, som afbildes, er Gaarden i Bredgade

o. s. v. — Bagateller! ja, men Bagateller, som vidne om Nøjagtighed eller det modsatte, og som derfor have deres Betydning ved Bedømmelsen af Postulaters Værdi eller Mangel paa Værdi.

Fru Nalbandians Angreb er af den Art, at det for at have nogensomhelst Berettigelse maatte være underbygget af et Studium af det skildrede Forhold, documenteret ved nøje Angivelse af de benyttede Kilder, nye eller gamle, og logisk og nøgternt udbygget til et solidt Hele. Mangler denne Soliditet, saa drejer det sig om et usømmeligt Overfald paa afdøde, som ere ude af Stand til at forsvare sig; og smukkere bliver det ikke, naar det er Forfatterindens nærmere Slægt, det gaar ud over. En detaileret Gjennemgang af Fru N.'s vidtløftige Causeri er uden Interesse; det væsentlige af, hvad der staar i det, er for at bruge hendes egne Ord »forkert, unødvendigt og unyttigt« — og det er endda en mild Dom over det.

For gamle Jonas Collins Eftermæle havde det vist været bedre, om han ikke havde taget sig af H. C. Andersen. I Almenheden synes dette Træk ganske at have overskygget al hans øvrige, langt betydningsfuldere, mangesidige Virken. For hans Efterkommeres Minde havde det aabenbart været at foretrække, om de havde afvist den Opgave at være Andersens nærmeste Venner i Livet. De af-

viste den ikke, thi beregnende Egoister vare de mindst af alt.

Maatte nu Collinerne faa Lov til efter Døden at fortsætte den Ubemærkethed, som de i Livet satte saa stor Pris paa, og som udtrykkes i Jonas Collins, af Fru Nalbandian fejlt oversatte, Valgsprog. Om dem og deres Forhold til H. C. Andersen er der skrevet nok og mere end nok.

Jonas Collin.

HANS BRIX:
H. C. ANDERSENS PERSONLIGHED
ET KORREKTIV.

O m H. C. Andersens Forhold til det Collinske Hus er der gennem Aarene skrevet efterhaanden ikke saa helt lidt. Der er af dem, der behandlede Emnet, anlagt ret forskellige Synsmaader. Personligt hører jeg til dem, der mener, at Collinerne har al Ære af det Forhold, hvori de gennem Aarene stillede sig til Digteren. Der har fra deres Side aldrig været Tale om nogen som helst Tilskyndelse af Egennytte eller Forfængelighed i den Venlighed, som de viste Andersen; og de har bragt talløse Taalmodigheds- og Godmodigheds-Ofre paa det Venkabelighedens Alter, der var rejst mellem dem og ham. Man bør huske, at fra begge Sider Forholdet byggede paa den rene Frivillighed, og at Collinerne ikke desto mindre til Bedste for Andersen ophævede hin engelske og almenmenneskelige Vedtægt, at ens Stue er ens Fristed. Da man desuden ikke

kan paavise noget Omraade, paa hvilket Collinerne har øvet en mindre ønskelig Indflydelse paa Andersen — de gjorde ham idel Godt og intet Ondt alle hans Livs Dage — burde de vistnok være fri for videre Tiltale.

Til Bedømmelse af det oftere omtvistede Forhold foreligger et interessant Skriftstykket i Form af et Brev, affattet af afdøde Fru Louise Drewsen, født Collin, og stilet til afdøde Fru Rigmor Stampe. Brevet er affattet i Aaret 1919 efter Fremkomsten af Fru Stampes Bog om Andersen, og i Original dengang deponeret i den Collinske Manuskriptsamling paa det kongelige Bibliotek. Der skal nedenfor meddeles nogle Afsnit af det nævnte Brev, der helt igennem vidner om dets Forfatterindes friske, djærve, originale og sandhedskærlige Aand.

— — —

»Edvard Collin var en ganske ung Mand, da Andersen optraadte i Familien, og det faldt af sig selv, at det blev ham, der maatte tage sig af dette Monstrum, som han den Gang var. Rimeligvis har den unge Mand været for ivrig i Tjenesten, men Tjenesten var heller ikke let. Andersen skulde allerførst værnes mod *Latteren*, og denne ramte ham haardst gennem hans Ubehjælpssomhed i Sproget.

Jeg husker, at Collin har fortalt, at der temmelig hurtig kom den Dag, da Andersen' emanciperede

sig og sagde: »Jamen, saadan siger nu *Jeg*.« — Denne Ubehjælpssomhed, som jeg mener kan findes i hans Breve langt hen i Tiden, og som dukker saa voldsomt op i hans sidste Dagbog — han var jo ikke lige straks Sprogkunstneren — blev da ganske naturligt Hovedpunktet for den »Opdragelse«, som du nu bittert-venodigt bebrejder Collin — min private Mening er nu, at det var en sand Gudslykke for »stakkels Andersen«, at Collin »kunde sin Grammatik«, og i det hele, at han kom i Hænderne paa disse jævne, rolige, sunde og taalmodige Folk, der bragte ham ud over de første Betingelser for »Opdragelse«. — Det er ingen Kunst for den, der nu læser »Agnete«, og ved, at den er et Ungdomsarbejde af en stor Digter, at se et Glimt af Geniet i den. Men det gaar ikke an at fremstille Andersen som Emnet til den store Digter, paa et Tidspunkt, da ingen vidste, at han var det, og saa paa samme Tid forlange, at Familien skulde vide det. Naturligvis maatte Collin sige sin Mening, det var jo hans Embedspligt som »Opdrager« — og som ærlig Ven.

Collins Formaningsbrev til Andersen i Paris er jo ogsaa ganske paa sin Plads. Han kunde umuligt forstaa, at Andersen lod denne Lejlighed til at lære Sproget gaa fra sig; maaske anede han, hvilken Hindring det vilde blive Andersen i hans Udvik-

ling, at han ikke kunde udtrykke sig paa noget eneste fremmed Sprog. Det var jo nemlig ikke saadan, at han kunde, hvad man kalder daarligt Tysk, Fransk eller Engelsk. Han kunde ikke forme den simpleste Sætning og maatte hjælpe sig med løsevne Ord og Fagter, som han var stærk i. Dette nævner jeg til Forklaring af mit Udtryk »Sprogidioten« om ham. Utallige er Anekdoterne om Andersens Sprogidioti, og utallige er de Timer, han tilbragte i Collins Arbejdsværelse for at komme i Forbindelse med udenlandske Forlæggere eller Venner. Collin maatte altsaa oversætte alle hans Breve — fra et næsten uoversætteligt Sprog; særlig, fortalte Collin, var han absolut nødt til at faa Andersen til at »stryge« i Brevene til Hertugen af Weimar. »Saa meget Tysk kan jeg heller ikke!« — Maaske var dette Fænomen — hvad Collin senere troede — medfødt Mangel paa Sprogbegavelse, og i hvert Tilfælde er der vel ingen der tror, at hans Eventyr var blevet et Haar bedre, om han havde kunnet Sprog; men at han, hvem alle Døre stod aabne ind til Mestrene, aldrig kom inden for, det har sikkert betydet noget for denne Aand, der som Personlighed til sin Død ikke naaede ud over Barnets Standpunkt.«

— —

Efter endnu at have omtalt en Række Enkelt-

heder vedrørende Andersens Forhold til Collin'erne, af hvis Væsen og Færd der meddeles en overbevisende Skildring, gaar Fru Drewsen over til at sige følgende om Fru Stampes Skildring:

»Hermed skulde min Protest jo egentlig være færdig, men hele Tiden, medens jeg læste Bogen, dukkede *mit* Billede af Andersen op og stillede sig mellem *dit* Billede og — »den absolute Sandhed«. Men nu har du jo faaet Hjerterne til at banke for hans Digtersjæl og for al den rørende forsmaaede Kærlighed, han ofrede paa disse Uværdige, og saa kommer jeg! Jeg vil alligevel vove Skridtet.

Det er altsaa i Aarene omkring 61, jeg nu vil bevæge mig. Andersen staar paa det Tidspunkt for mig som den absolute Sejrherre over hele Linien og over alle Collinerne. Han kunde skrive akkurat, hvad han vilde, af daarlige »Historier«, gøre og lade ganske som han vilde paa alle Punkter. Og havde han i sin Tid sagt til Collin: »Jamen, saadan siger nu *jeg!*« saa sagde han nu: »Jamen, saadan *er* nu *jeg!*«, og saa skyllede han sit Gebis i Vandglasset. Hans Uvornhed som Gæst er tit nok omtalt, hans Selvoptagethed og Fordringsfuldhed var løbet ud i sin rene Karikatur. Det var ikke nemt at forstaa, at dette Menneske, der nu saa hensynsløst udleverede sig til Kritiken, nogen Sinde havde lidt under den. Jeg finder det heller ikke underligt, at Ind-

trykket af ham ude omkring længe blev staaende som et Stykke af den typiske Nar.

Saa længe vi levede med ham i Eventyrtiden, betagne og med lukkede Øjne, var der Fred mellem ham og den Collinske Ungdom. Parolen, der udgik fra de Gamle, havde altid været at huske paa hans svage Nerver og hans Digternatur osv. Han havde jo ogsaa en efter en taget de unge Mænd med sig paa Rejser. (De var alle kommet hjem lige utaknemmelige.) Men nu gik det ikke længere med Forstaaelsen af den store Digter. Andersen havde langt tilbage i Tiden haft et Brud med Viggo Drewsen (det er nævnt i et af Jonna Stampes Breve til A.). Dette Brud var maaske aldrig lægt, maaske nu brudt op paa ny. Jeg ved derom kun, at V. Dr. viste mig en Pakke Breve og sagde: »Denne Pakke er Andersens Breve; du kan tro, her er noget for Snushanerne!«, og saa brændte han hele Pakken. Flere Aar senere gentog denne sørgelige Skuffelse sig med Jonas Collin. Han har fortalt sin Kone, at han i et helt Aar ikke talte til Andersen. Da den Tid kom, at Andersen var det rene Vrag, blev J. C. hans hjertevarme Ven og efter A.s Død hans modige Forsvarer.

Jeg har altsaa fremstillet Andersen som »Sejrherr«. Ja, men ikke som den, der i rolig Lykke er sig Sejren bevidst, men som den, der idelig fryg-

ter for at miste den. Jeg kommer nu til at tænke paa de Dage, da *Georg Brandes* traadte op, denne unge Kraft med den nye Maalestok, som havde vowed at rokke ved Thorvaldsen! — »Er han mig god?« var det eneste, Andersen havde at sige, og han sagde det i trippende Angst som en Skoledreng, der er bange for at faa en daarlig Karakter i Hovedfaget.«

— —

Som man vil se, giver Fru Drewsen i den Fremstilling, hvoraf første Del i forkortet Form ovenfor er meddelt, et Billede, der ikke just smigrer Poeten, men som iøvrigt virker med Sandheds Magt. I vor Tid, der har vist nogen Tilbøjelighed til som Reaktion mod den ældre Slægts gennemførte Forbehold overfor Andersens Digterpersonlighed at opfatte denne i en overidealiseret Skikkelse og laste en Samtid, der ikke faldt ham til Fode, bør man tilstaa den Opfattelse af hans Person og Omgængelse, ud fra hvilken Fru Drewsen skriver, dens aabenbare Ret.

Slutningen af Brevet til Fru Rigmor Stampe lyder saaledes:

»Andersen var altsaa en ældre Mand, da han saa at sige slog sig ned i mine Forældres Hjem. Respekten for hans graa Haar, antager jeg, holdt mig tilbage. Jonas Collin havde altsaa aabenlyst Brud

med ham; jeg havde taget det mindre noble Parti at snakke ham ganske aandssvagt efter Munden. Han mærkede det aldrig. Jeg interesserede ham ikke, men han kunde vist meget godt lide mig. Men jeg kunde ikke lide ham, og da han var en staaende Strid mellem min Moder og mig, saa var det jo ikke underligt, at jeg følte det som en Befrielse, da jeg en Dag saa hende slaa Hænderne sammen og udbrude: »Nej, han er rædsom!« Slet ikke, som du siger, efter en »Scene«, men ganske uvilkaarligt efter en Samtale, lige som han var gaaet. Jeg fik naturligvis aldrig at vide, hvad der havde fremkaldt dette Udbrud. Jeg fandt det meningsløst, at han fik Lov til at husere i mit Hjem, som han gjorde; at han f. Eks. forlangte, at vi skulde nægte os hjemme, naar han kom. Jeg havde tit set denne ældre Mand stampe i Gulvet og græde af Raseri eller blive ude af sig selv, naar Pigen tog i Døren. (Det kostede ham mange Teaterbilletter at holde Fred med Pigerne.) Jeg har ogsaa et stygt Indtryk af, hvor trøst han talte om andre Venner, og jeg er i dette Øjeblik ikke i Tvivl om, at Rygterne om, hvordan Familien havde »pint og plaget« Andersen, stammede fra ham selv, lige saa lidt som om, at hans Dom over Collinerne ikke var nogen Hemmelighed ude i Byen; han var, som det er blevet sagt, »inderlig aabenhjertig og meddelsom«. Du tager ogsaa

helt fejl, naar du mener, at Familien kun vidste halv Besked paa dette Punkt. Louise Lind var vred over »Konen« (i Den grimme Ælling), Katten og Hønen kunde nok gaa an. De Vredesanfald, som han aldrig blev færdig med, og som Jette Collin meget rigtigt kaldte hans »Tvangstanker«, var uhyggelige nok; i et af disse har han altsaa skrevet »Skyggen«, hvor han skamferer E. Collin efter bedste Evne, medens han paa samme Tid levede i bedste Forstaaelse med ham. Han havde, som du siger, aldrig glemt Dus-Historien (i Anfald), men det havde derimod Collin; hvor karakteristisk for begge.

Men Collin havde som alle de Søkende et kærtligt Hjerte, og af hans egne Ord om denne Historie ser man, hvor megen Umage han har gjort sig for saa lidt som muligt at saare Andersen.

Det evigt-forsonlige hos Andersen som jeg dog sætter i Forbindelse med dette »Underskud af Kræfter«, der spiller en saa stor Rolle i Opfattelsen af ham, kendte de alle, og Collin har sikkert aldrig tænkt sig, at denne Krænkelse kunde blive livsvarig. Det var, saa vidt jeg ved, langt hen i Livet, at disse Vredesanfald dukkede op, og efter Jette Collins Sigende kredsede de alle om gamle Collin. Spørgsmaalet er, synes jeg: hvor dybt gaar Andersens Sorger, hvor meget digter han ind i dem, naar de dukker op paa ny — og hvor meget digter du? Naar

han i Anledning af Louise Linds Bryllupsdag »udsynger sin Smerte«, er du betaget af det skønne i denne Kærlighed. Jeg — »en syv Aar gammel Ræveunge« — tænker paa, at han havde haft over syv Aar til at forvinde denne Kærlighed. Saa længe var Louise Lind forlovet, og saa længe havde han altsaa vidst, at hun var tabt for ham. Et andet Sted, hvor du vistnok ogsaa fapntaserer — meget smukt — er, naar du taler om Andersens mystiske Lidelse ved den Lykke, Collins Viser gjorde. Collin skriver herom: »Saa komisk det end lyder, var Andersen jaloux paa mine Viser. Jeg søgte da at formilde ham ved at skrive enkelte Vers, ja hele Viser om ham. Dette slog godt an. Her kunde jeg uden at saare gøre Løjer med en Del af hans Svaghed.« Lad os dog huske, at Andersen var det store, forkælede, fordringsfulde Barn, der ikke taalte nogen ved Siden af sig, end sige over sig — og saa disse elendige Viser — uden Metrik! Jeg husker saa tydeligt den store Scene, da Andersen maatte gaa fra Bordet, fordi hans Vise faldt til Jorden, medens Collins vakte Jubel! Jeg husker, at jeg var forstenet af Forbavselse. I Collins Vise var der denne Gang intet Ord, der rørte ved Andersen.

Nej, jeg kender ikke den Andersen, du fremstiller. Han var ikke den kongelige Fugl i Hønsegaarden, som han selv saa gerne vilde vise frem. Han

var en fremmed Fugl ja, og han var saa heldig at falde ned i en lun Rede, da han selv ingen havde.

Andersen har lidt meget — Jette Collin sagde: »Mere end du ved.« Det tror jeg ogsaa. Jeg kan huske, naar han om Aftenen kom stormende op og skulde tale med hende. — Maaske maa Geniet betale med noget af Mennesket. — Til Held for min Samvittighed har jeg ingen Minder om at have gjort Andersen Fortræd. Dertil var jeg ham for ligegyldig.

Jeg er glad ved at vide, at han i mit Hjem fandt den Hjertensgodhed og rolige, klare Forstand, som var det, han mest af alt trængte til, og saa at han levede sine sidste Aar i Familien Melchiors kærlige Hænder.

For ikke at gøre mig værre, end jeg er, vil jeg indrømme, at for den, der som du til den Grad har fordybet sig i hans egne Ord (Breve og Dagbøger), kan der være en større Ret til at dømme, end for den, der har set ham nok saa meget, men din Bog er saa naivt tendentiøs, at jeg maatte sige det, jeg nu har sagt. Jeg vilde nødigt »forstyrre dine Alfers Leg«, men der er vist ingen Fare, kender jeg Menneskene ret.

Det var fra først af ikke min Hensigt at udtale mig saa stærkt om Andersen, men efterhaanden,

medens jeg skrev, tog den ene Tanke den anden og det ene Minde det andet. Jeg ved godt, at lige saavel som dit Billede er farvet, er mit det. Vi har fortalt om ham fra forskellige Tidspunkter — du fra hans gode Tid, jeg fra hans Nedgang — som jeg dog mener begyndte meget tidligt. Jeg indrømmer ikke, at han var sindssyg; han gik jævnt ned ad Bakke i ganske lige Linie.

Din

Louise Drewsen.«

Ved Fru Drewsens ovenfor meddelte Skildring er at bemærke, at her staar Ungdom overfor Alderdom, en ung Pige med hurtig Dom og sikker Opfattelse overfor et fra Naturens Haand som Undtagelse frembragt og ved Livets mangfoldige Paa-virkning til det yderligste deformeret, sælsomt *Monstrum* — som hun i en Hast benævner ham. At dette Monstrum var et Geni, hvem Fædrelandet skylder største Tak og Ære, kan ikke udviske den Kendsgerning, at han maa have været en sand Tilskikkelse i daglig og nær Omgang.

Collinerne har i Forholdet til Andersen virkelig gjort alt, hvad nogen med Rimelighed og Billighed kunde forlange af dem, godt og vel endda.

HJALMAR HELWEG:
H. C. ANDERSEN OG DET COLLINSKE HUS.

I to Kroniker i *Politiken* (1. og 2. April) har Forfatterinden Fru Inga Nalbandian under Titlen »H. C. Andersen og de, der »mishandlede« ham« forsøgt en psykologisk Redegørelse af H. C. Andersens Forhold til den Collinske Slægt og dens enkelte Medlemmer. Man læser de to Artikler med en vis Fornøjelse; de er livligt skrevet, de ganske vist ofte udokumenterede Domme udslynges med en Flothed, der besnærer; til andre Forfattere, der har beskæftiget sig med H. C. Andersen, uddeles med Sikkerhed og Elegance Karakterer, og er man tilmed saa heldig at faa en rigtig pæn Karakter, bliver Fornøjelsen ved Læsningen naturligvis ikke mindre. Den, der i en Aarrække har beskæftiget sig med H. C. Andersen og med Benyttelse af det tilgængelige Materiale har søgt at danne sig et klart Billede af hans Væsen og Karakter, vil imidlertid ved dybere Indtrængen i Fru Nalbandians Artikler vanskeligt kunne undgaa at ægges til Modsigelse. Thi som alle-

rede Titlen — hvor ganske vist Ordet »mishandlede« er sat i et mildnende Anførselstegn — antyder, synes Artiklernes egentlige Mening at være den, at den Collinske Slægt paa væsentlige Omraader svigtede sin Pligt over for H. C. Andersen og ikke var det for ham, som den burde have været, ja endog til en vis Grad direkte »mishandlede« ham. Ved Omtalen af Collinernes Sommerliv i Ellekilde, et Liv, hvori den da aldrende H. C. Andersen ikke delagtiggjordes, siges rent ud: »— — de unddrog sig, uden større Reflektioner, deres Pligter. Jo mere enkelte af dem saá, at Digteren var faldet blandt sin Naturs eller sin Unaturs Røvere, jo roligere lod de ham ligge ved Vejen. Samaritanen, der opsamlede ham og badede hans Saar, var . . . Fru Dorothea Melchior og hendes Mand. Og Collinerne var Melchiors taknemlige derfor.«

Et lignende Forsøg paa at fremstille Collinerne som dem, der over for den store Digter ganske svigtede deres Forpligtelser, er før gjort. I Fru Rigmor Stampes Bog »H. C. Andersen og hans nærmeste Omgang«, der af Fru Nalbandian honoreres med et fortjent Ug, er Tendensen den samme. Ganske som Fru Nalbandian siger Fru Rigmor Stampe mange smukke Ting om den Collinske Slægt og dens Medlemmer; de skildres i sympatiske Farver og karakteriseres ved tiltalende Adjektiver; men til syvende

og sidst munder al denne Ros dog ud i en Bebrejdelse: »Bevares, de var helt igennem nogle storartede Mennesker, men de var bare onde mod H. C. Andersen, som de burde have været gode imod.« Men saa pudsigt kan det gaa, at en almindelig Dødelig, naar han har læst disse to Skildringer, Fru Stampes og Fru Nalbandians, bevarer et overvældende stærkt Indtryk af alle Indrømmelserne, et Indtryk, i hvilket den knusende Anklage næsten drukner, et Indtryk, der bringer En til at ønske, at man havde kendt og levet sammen med disse udmærkede Mennesker, et Indtryk endelig, der vinder i Styrke, hvis man selv har haft den Lykke at komme i nær Berøring med nogle af den dalevende Slægts nulevende Efterkommere. Og man kan da ikke lade være med at spørge sig selv, om Billedet ikke er fortegnet. To Spørgsmaal rejser sig for En: Var Collinerne virkelig saa slemme ved H. C. Andersen, og havde de virkelig den ubetingede Pligt til at tage sig af ham i tykt og tyndt?

Det kan da være paa sin Plads at minde om den Kendsgerning, som ingen Skoledreng er uvidende om, at det var Jonas Collin den ældre, der fiskede H. C. Andersen op af den Fattigdommens og Hjælpeløshedens Sump, i hvilken han var paa Nippet til at gaa til Bunds. Andersen havde allerede den Gang haft Beskyttere, der tog sig af ham, men ikke for-

stod, hvor varsomt han skulde behandles (f. Eks. Fr. Guldberg); men Jonas Collin forstod det og skaffede ham det, han trængte til, myndig Vejledning, kærlig Forståelse, økonomisk Understøttelse, Uddannelse og et Tilholdssted. Andersen kaldte det selv et Hjem, og han forstærkede endda Ordet i det lidt ejendommelige Udtryk »Hjemmets Hjem«; men selv om de strenge Kritikere ikke vil anerkende, at Andersen i fuldeste Maal optoges som hørende til Hjemmet med Erhvervelse af alle Hjemlivets Rettigheder og Muligheder lige til den broderlige Fortrolighed, saa fik den forhutlede og paa Muligheder tilsyneladende saa arme Digter dog et Tilholdssted af saa hjemlig Natur, som overhovedet muligt. Dette gaves ham af Jonas Collin den ældre, og hele Familien, ikke mindst den med urette saa haardt behandlede Søn, Edvard Collin, hjalp efter bedste Evne Faderen med at udføre den Beskytter- og Hjælpergerning, han havde paataget sig. Og det er det tunge Lod, der vejer til, naar Collinernes Regnskab i deres Forhold til H. C. Andersen skal gøres op. Fru Dorothea Melchiors Omsorg for Andersen, da han blev gammel, svag og vanskelig, var rørende og opofrende, og Fru Melchior fortjener fuldt ud de Lovord, der er blevet hende til Del. Men det maa synes lidt ubilligt, naar denne Fru Melchiors Velgerning mod den i flere Verdensdele forgudede

Digter faar Lov at fordunkle Collins og hans Families store og afgørende Velgerning mod det fattige, hjælpeløse og ukendte unge Menneske.

Det maa altsaa slaas fast som en historisk Kendsgerning, at det Collinske Hjems Velgerninger over for H. C. Andersen var af eminent Betydning og ydedes paa et Tidspunkt i hans Liv, da ikke enhver var villig til at aabne sin Dør for ham, og at de derfor vejer saa tungt, at eventuelle senere smaa Gnidninger — thi hvorfor bruge et saa stærkt Ord som Mishandlinger — kun vejer lidt paa Regnebrættet. Dette maa ikke glemmes.

Derfor kan det naturligvis alligevel have sin psykologiske Interesse at undersøge, hvorfor H. C. Andersen saa ofte led ved Omgangen med Collinerne, og hvorfor han i de senere Aar gled lidt væk fra dem, over til sine Venner paa Herregaardene og til Slut til Melchiors. Meget af det, der i saa Henseende siges af Fru Stampe og Fru Nalbandian, kan være træffende og rigtigt, men Hovedvægten bør dog sikkert lægges paa den Omstændighed, at H. C. Andersen var Psykopat med noget hysterisk Reaktionstype. Saadanne Personer er vanskelige at omgaas, og det bliver ikke lettere, fordi de bliver berømte og beundrede. Vi, der har H. C. Andersen paa Afstand og kan nøjes med at læse hans Eventyr og hans Breve, kan sagtens, ja vi kan endda, naar vi gør os den

Ulejlighed at studere ham nærmere, let se, at han var et elskeligt Menneske, hvad han virkelig var; men den Gang kan det ikke være faldet alle lige let. De havde saamænd alle deres Hyre med ham, og-saa den elskelige Fru Melchior, men de andre havde dog den Fordel, at de fik ham udleveret som færdig Stormand i Poesiens Rige. Collinerne var vokset op med ham, og det gjorde det sværere. Og man spørger da, om det er berettiget at foreholde denne Slægt, der har betydet mere for H. C. Andersen end nogen anden, Mangel paa Forstaaelse, Mangel paa Kærlighed, Mangel paa Beredvillighed til at hjælpe og flere andre Mangler, fordi de forblev trofaste mod sig selv og ikke lod sig rive med. De løste den Opgave, Historien i den gamle Gehejmekonferensraads Skikkelse havde lagt paa dem, og da den var løst, og Vidunderbarnet var hjulpet frem, vedblev de at være Collinerne. De sagde ikke: Han er vores, det er os, der har gjort ham til det, han er. Vi har første Ret! — Da han kunde staa alene eller selv finde den Støtte, han trængte, lod de ham vokse frit og søgte ikke at haandhæve noget Monopol. Ej heller sluttede de blindt op i det Beundringskor, Andersen ønskede og fik, men fastholdt ærligt og sundt deres Smag. Men de svigtede ham ikke. Edvard Collin vedblev at være hans omhyggelige og paalidelige Forretningsfører, og naar hans lille Dat-

ter ved sin Hjemkomst fra Skole — saaledes som Fru Nalbandian malende beskriver det — fandt Hjemmet fuldt optaget af Andersens ubeherskede Stemningsudbrud og ikke kunde faa sin Moder i Tale, fordi hun var beskæftiget med at trøste Andersen, saa er der maaske mindre Grund til at hæfte sig ved den ret selvfølgelige Ting, at Barnet fandt Andersen besværlig, end ved den Kendsgerning, at Moderen, Jette Collin, ofrede sin Tid, sin Dagligstues Fred og sin Trang til at tage sig af sit Barn til Fordel for den uligevægtige Digter.

Forstaaelse af en Psykopat, tilmed af en genial Psykopat, er saa sin egen Sag, og hvor meget man i saa Henseende kan fordrer, er saare vanskeligt at sige. Og den Omstændighed, at det Collin'ske Hjem paa den smukkeste Maade løste den Opgave, det havde paataget sig, berettiger ikke til at paalægges dets Medlemmer — endda i flere Generationer — Pligter i det ubegrænsede.

I sin første Artikel skriver Fru Nalbandian, at hendes Formaal er at »søge at udrede Grundene til denne Elendighed (nemlig Collinernes »Mishandling« af Andersen) ved at belyse nogle af de psykologiske Nuancer baade hos Tiden og hos de enkelte Medlemmer af en af dens ansete Slægter.« En saadan Udredning er interessant, men naar Udredningen udmunder i en etisk Vurdering, der i saa be-

tænkelig Grad som foran vist flytter om paa Lodderne, maa man i Retfærdighedens Navn gøre Indsigelse.

Ogsaa andet i Fru Nalbandians Artikler kunde ægge til Modsigelse. Naar Fru Nalbandian saaledes vil modbevise en af mig fremsat Udtalelse om, at hvad H. C. Andersen havde ønsket bevaret af Breve og Dagbøger, havde han ogsaa ønsket benyttet, med Henviſning til et Brev, han har bedt Modtageren tilintetgøre, er dette næppe helt logisk. Thi dette Brev har Andersen jo netop ikke ønsket bevaret. Men sligt er Bagateller.

Endelig kunde man fristes til at modsige Fru Nalbandian, naar hun betegner det som et Fejlgreb — omend et smukt undskyldt Fejlgreb — at Jonas Collin den Yngre udgav Andersens Dagbøger fra de senere Aar. Hvorfor dog det? Der kan leveres en bedre og fuldstændigere Udgave, det er sandt, og den vil ogsaa engang komme, men hvorfor burde Dagbøgerne ikke udgives? De er uhyre interessante og for enhver, der forstaar at læse, giver de et smukt og gribende Billede af en syg Oldings Kamp mod Forfald og Tilintetgørelse, af hans Glæde over Smaating, af Vennernes Omsorg og af Dødens Befrielse. Navnlig læst i Forbindelse med den senere af Reumert udgivne Brevveksling mellem Fru Melchior og Andersen fra samme Periode er Dagbøgerne

værdifulde, og man skylder Jonas Collin Tak, fordi han gjorde Arbejdet saa godt, han formaaede.

Men ogsaa dette er en forholdsvis ringe Ting. Hovedformaalet med disse Linjer har været at paa-pege, at man ikke i Nutidens psykologiske Iver for at forstaa den sære Digternatur H. C. Andersen bør skyde over Maalet og underkende de Mennesker, der vel lige saa lidt som vi forstod ham fuldt ud, og som maaske, fordi de var ham nærmere og levede i en mindre psykologisk orienteret Tid, forstod ham endda mindre, men som gjorde vel imod ham og bar ham oppe, indtil han selv kunde staa. H. C. Andersen selv glemte aldrig Collinerne dette og elskede dem derfor. Ja, netop fordi Collinerne ikke søgte at omforme sig selv og tilpasse sig efter den i Berømmelse voksende Digter, men — ægte som de var til deres inderste Grund — vedblev at være sig selv, netop derfor var det sagtens, at Andersen med sit skarpe Blik for det gedigne elskede dem saa højt. I sin Alderdom skrev han til Jonas Collin:

Du vokste op i mit Hjertes Hjem,
 som Slægtning jeg paa dig holder.
 Tag da min Tankeskat — den gem,
 mens dit eget Liv sig udfolder.
 Og naar du saa staar med sølvhvidt Haar,

og jeg er, hvor du skal komme,
husk, du var mig kær fra dit første Aar
og bliver, hvor Aarstal er omme.

Mon vi andre — efter med vore psykologiske Udredninger at have passeret de smaa Gnidninger — ikke maa standse her i Følelsen af at være ved den inderste Kerne i H. C. Andersens Følelser for det Collinske Hus!

OSCAR GEISMAR:
H. C. ANDERSEN OG DE, DER
»MISHANDLEDE« HAM.

H C. Andersen er H. C. Andersen ; de, der »mishandlede« ham, er Collinerne ; og den, der rejser Anklagen, er Fru Inga Nalbandian, født Collin. Altsaa er her Frænde Frænde værst. Fruen optraadte først som den store Digters Eftermaalskvinde i to Kroniker i »Politiken« ; det fik endda gaa ; men nu er Kronikerne udgivne som en hel liden Bog og dermed skudt ind under Offentlighedens Bedømmelse. Maaske da et borgerligt Ord kunde være paa sin Plads, inden det lykkes Fru Nalbandian og andre lige saa hysteriske Andersen-Dyrkere helt at vende op og ned paa alle Begreberne. Godkendes denne Lynchjustits, vil det nemlig nøde os jævne Folk til at gaa i en lang Bue udenom alle Genier. De kunde ellers nemt æde os med Hud og Haar og siden gylpe os op igen som Spotteføde.

Collinerne var, ogsaa efter Fru Inga født Collins Mening, en Slægt af gæve Mænd og hjærtelige Kvin-

der. Det Andersen-Bekendtskab, som den gamle Excellence paanødte dem, slog dem ind i et litterært Spor, hvor de ikke hørte hjemme, og giver den Dag idag deres Avindsmænd (eller -Kvinder) et vist Skær af Ret til at maale dem med den national-liberale Alen: begavet eller ikke-begavet. Fru Nalbandian fælder Dommen: velbegavede, men ikke begavede. Formuleringen viser, at en født Collin dog kan udtrykke sig helt fixt. Men er man forpligtet til at være begavet, fordi man hedder Collin og fordi ens Bedstefader fiskede Hans Christian fra Odense op af Ulkegades Sump? Skal ogsaa Fædrenes Velgerninger hævnnes paa Børnene i tredje og fjerde Led?

De kendte deres Klassikere, men havde ellers ikke meget at bestille med Aand, afgør Fru Nalbandian og hun maa vel vide det. Men paa en Tid, hvor alle dampede af Aand og sværmede for Fru Heiberg, var det saamænd godt, at Collinerne nøjedes med at være uimponerede, usnobbede, forstandige og spøgefulde Mennesker, der om Thebordet godt nok vidste det, at Fruen paa det kgl. var »en slem Skabekrukke«. Hun gik dem paa Nerverne, fordi hun »sjælede saa ublufærdigt«. De skæmtede sig renligt ovenud af den meste Nationalliberalisme, selv om de »ingen Trang havde til at afskyde Tidens Ham.« Det er atter formeget forlangt. Men man lærer at værd-

sætte disse Andersens »Bødler«, saadan som just Fru Nalbandian afskildrer dem i sin lille Pjece.

H. C. Andersen blev denne Slægts Skæbne, tinglæst paa den i Tidernes Morgen af »Hædersmanden Collin«, Jonas d. ældre, men efterhaanden virkende med en uafkrystelig Servituts hele Tyngde. Kan man dette? Paabyrde sine Efterkommere en Servitut af den Art? Excellencen kunde det. Men lad det være sagt til hans Undskyldning: han vidste ikke, hvad han gjorde. Specielt vidste han intet om de Forskydninger i Forholdet mellem Slægten og dens Protegé, som skulde voldes ved dennes fabelagtigt stigende Verdensberømmelse og dermed følgende Krav om Hensyn og Forkælelse. Disse Krav tørnede an mod Collinernes spøgefulde Usnobbethed. Men vilde gamle Jonas have ønsket sine Ætmænd anderledes?

H. C. Andersen var Geni, det er vist, selv om »Mullatten« og »Maurerpigen« intet vidner desangaaende, og selv om kun en Brøkdæl af hans fem Bind »Æventyr og Historier« bæres oppe af nogen nyskabende Aand, men for Collinerne var jo Ulykken den, at de ikke alene havde Æventyrene at frydes ved, men deres Digter at trækkes med. Hvad betød dette? Det betød, at naar Louise Collin kom hjem fra Skole, var Situationen ofte den: »Mor var ved at trøste Andersen«. Men dette var lettere sagt end gjort. »Dagligstuen genlød af Graad og Klager, mens

Andersen enten sad graadkvalt foran Jette Collin eller hulkende løb op og ned ad Gulvet, flagrende med sit umaadelige Lommetørklæde«. Lynskudet er Fru Nalbandians, og denne barmhjærtige Collin synes at mene, baade Jette og Louise burde fundet sig i deres Skæbne og sagt Tak til. Mon Forklar. At den ikke er den, at Inga Collin fødtes efter Andersens Død. Saa kunde hun jo sagtens.

Men de Samtidige, de arme Samtidige — for dem blev han en Plageaand, hvis Kæmpegaloscher de kun med Suk iagttog posterede i Forstuen. Fru Nalbandian veed godt, hvem Andersen var; og hvordan han var, en »fra Fødslen handicappet Psykopat«, som hun siger med Forsøg i den knirkende Lægestil, en Mand, hvis Sjæl var hudløs, og paa hvem de mindste Indtryk derfor fremkaldte de voldsomste Udslag, en i sine egne Øjne mindreværdig, som fyldte ud med Verdensberømmelse og Historien om en Moder trykt i 27 Sprog. Jævnt sagt: Andersen var et Pragtexemplar af Hysteri og Hypokondri, de store Sceners og de krampagtige Opførselsulykkelige Elsker, maaske ikke egentlig Egoist (dertil hører Karakter) men egocentrisk i et Omfang som faa andre. Saadan var Andersen. Og Fru Nalbandian kræver altsaa med alle Tegn paa Alvor af sine Aner, at de skulde indviet sig selv og deres Dagligstuer og Sommervillaer og alt andet dem til-

hørende blot til Trøst og Husvælelse for denne Mand.

Hertil kom som det dybeste og sikrest virkende Frastød Andersens erotiske Indstilling. Ogsaa her var han saa selvoptaget, at han ikke *for Alvor* kunde førelse sig i nogen. Han legede forelsket, men veg udenom, naar det trak op til mere end Fantasier. Og denne virkelighedsløse Leg havde Fronten vendt baade mod Slægtens Kvinder og Mænd. Fru Inga født Collin synes atter at mene, at ogsaa dette skulde de fundet sig i, for hans Verdensberømmelses og hans Ensomheds Skyld. En anden, som ikke hører til de »fødte«, priser Collinerne, fordi de slog dette uværdige Tøjeri hen i Spøg, saalænge det vel lod sig gøre, og siden barsk afviste det. For at undgaa Andersens Kys og Omfavnelser maatte Edvard Collin nægte at være Dus med ham. Er der noget, som hedder berettiget Nødværge, saa er denne Handlemaade det. Selv uden Fru Nalbandians Tilladelse maa man beundre denne Slægt for den Troskab, hvormed den varetog Excellencens Arv.

Fruen synes at mene, at et Geni er, og har Lov til at være en altædende Molok, paa hvis Alter Slægtled efter Slægtled har at bringe Hjemmenes Fred og Privatlivets Ukrænkelighed som skyldigt Offer. Trænger denne Opfattelse igennem, da vé Genierne. De vil skabe lufttomt Rum om sig. Vil-

helm Andersen har allerede gjort det risikabelt for en ung Dame for halvfjers Aar siden at have smilet til Paludan-Müller. Til Straf hænges hun nu af vindskibelige Litterater ud i Glasskabet, og kloge Fædre siger til deres skønne Døtre: »Var Jer for Genierne! Engang kommer ogsaa *jeres* Professor og hænger *Jer* ud!« Men har Fru Nalbandian Ret, bliver Genierne rentud spedalske. Klapprende med Verdensberømmelsens Skralde holder de sig alle paa Afstand. Din Bedstefader hjalp engang et Geni fra at forgaa, altsaa er Du hans, hans Bytte, hans Offer, med Hud og Haar, fra Vugge til Grav. Det er i Sandhed haarde Konditioner at være Menneske paa.

Fru Nalbandians Tordentale mod H. C. Andersens Bødler har været Anledningen til disse frimodige Betragtninger, som maaske ogsaa kunde finde deres Plads i en større Sammenhæng. Nationalliberalismen med dens Forgudelse af Begavelsen er udødelig. Saa maa en jævn Mand have Lov at reagere, saa kraftigt han nu kan. Genierne er, naar det kommer til Stykket, ikke Menneskeædere, men Mennesketjenere.

GERD CASSE, FØDT DREWSEN :
COLLINERNES »MISHANDLING« AF
H. C. ANDERSEN.

Da Rigmor Stampe havde udgivet sin Bog »H. C. Andersen og hans nærmeste Omgang«, skrev Edvard Collins Datter, Louise Drewsen, min afdøde Moder, i Form af et Brev til Rigmor Stampe, en Kritik af de Partier i Bogen, der omhandlede hans Forhold til den Collinske Familie. Paa Grundlag af dette Brev og paa Grundlag af meget tydelige Ungdomserindringer om den ældre Collinske Slægt, hos hvem jeg har tilbragt en stor Del af mit Liv, vil jeg gerne gøre nogle spredte Bemærkninger.

*

Louise Drewsen skriver : »Der hvor Du holder Dig til Andersens Ungdomshistorie, har jeg intet at skulle have sagt. Den kender hverken Du eller jeg uden gennem Læsning. Men fra Aarene 55 og særlig fra 61 har jeg det forud for Dig, at jeg har levet Side om Side med ham, medens Du den Gang kun var en lille Pige og desuden levede paa Landet

mange Aar efter. Dine personlige Iagttagelser giver Dig ingen Authoritet. Du har intet Erindringsbillede, der kan stilles ved Siden af mit, at se tilbage paa. Du har læst ham, jeg har set ham.«

Som et Eksempel paa Vilkaarligheden i den Slags post-festum-Biografier skal jeg citere en anden Passet af Louise Drewsens Brev: »Collin har i en af sine familie-sentimentale Viser skrevet: »Ad Helvede til med Politiken!« og denne Linje har Du taget til Indtægt og skrevet, at i bevægede Tider som 1850 brød Collinerne sig ikke om Politik. Hvorfra Du har denne Opfattelse, begriber jeg ikke. Selv var Du ikke født, og fra Din Moder kan det umuligt være. Jeg var kun 12 Aar, men Stemningen var saa høj og Disputerne saa voldsomme, at jeg aldrig har glemt de Dage, da »Danmark til Elben eller Danmark til Ejderen« genlød i vor Dagligstue med alle Tegn paa den heftigste Bevægelse . . . At de ogsaa senere talte om Politik, husker jeg, naar jeg tænker paa, hvor disse Discussioner ofte kedede mig. Der var ogsaa en anden, de kedede, og det var H. C. Andersen.«

Fru Stampedes Bog er, alle sine beundringsværdige Egenskaber ufortalt, meget langt fra at være nogen uildet Dom over Forholdet mellem Andersen og Collinerne — den er, som Louise Drewsen siger: »naivt-tendentios«. Og den er — til Trods for hvad

Fru Nalbandian paastaar — paa sine Steder overordentlig pedantisk, bl. a. i sine Betragtninger over, hvorvidt Edvard Collin ved Udgivelsen af Andersens Breve har fordoblet en Vokal eller flyttet et Komma.

Rigmor Stampe var et usædvanlig begavet Menneske, skarpsindig og fin, en Personlighed, og hun ejede baade Følelse og Fantasi. Men som saa mange andre kloge Folk med Temperament var hun overmaade doktrinær, naar hun havde sat sig en Idé i Hovedet. Og enhver, der læser hendes Bog uden forudfattede Meninger, vil se, at de Partier af den, der handler om Andersens Forhold til Edvard Collin, er overordentlig partiske. Hendes Kongstanke var den at forherlige Andersen ved at angribe Collin, og den gennemførte hun med megen Konsekvens. Hun har Æren af at have indført det : at gøre Andersen bedre, end han var, ved at gøre Collinerne værre. — Siden er det blevet en Mode.

Denne Mode er blevet fulgt fra Fru Stampes Bog over Reumerts Bog med den prætentiose Titel lige ned til Fru Nalbandians teoretisk-moraliserende — nu som Piece udgivne — Artikler om Andersens Forhold til Collinerne. Og jeg tror derfor, det kunde være paa Tide, at der blev sagt et Par jævne Ord om dette Emne, som jo synes at være uudtømmeligt.

*

Som et Eksempel paa Løsheden og Vilkaarligheden i Fru Nalbandians Artikler kan anføres, at alt, hvad der ligger til Grund for Historien om, at »naar de« (Collinerne) »observerede Andersens Kæmpegalocher i Forstuen, flygtede de«, er, at en ganske ung Pige, der ikke hørte til Familien, senere har fortalt, at naar hun kom paa Visit og paa Galocherne saá, at Andersen var der, gik hun sin Vej igen — af Beskedenhed. Dette er alt, hvad der bliver tilbage, og Historien om denne »Overlevering« illustrerer derfor mindre Collinernes Forhold til Andersen, end den illustrerer Andersens egen berømte Historie om de fem Høns. Og Krøniken om, at »de dertil Indrettede af dem demonstrativt plantede sig i Stuen, indtil de havde faaet pint eller drillet ham væk,« hviler paa et lige saa — skal vi sige: spinkelt — Grundlag. Raa var de mindst af alt.

Hele Fru Nalbandians Artikel er baseret paa Barndomsindtryk — fra flere Aar efter Andersens Død — af, at han »havde været Familiens Plage-aand. Punktum«, og hun antyder, saa det ikke kan misforstaas, at »den gennem Generationer nedarvede bibliofile Sans« var saa omtrent det eneste, der blev tilbage af deres Venskab med Andersen. »Saa led ved Personen havde Collinerne altsaa været, at Digteren for disse Mennesker — der dog sad inde med Tidens hele Kultur — mistede sin Betydning og sit Værd.«

Fru Nalbandian synes som Barn at have været udstyret med mere »Fantasi« end Iagttagelsesevne. Andersens Eventyr spillede en overordentlig stor Rolle i Familien, baade medens han levede og efter hans Død. De blev læst, citeret og kommenteret ustandseligt. Jeg kan tale med derom. Den Udgave af Eventyrene, som han selv havde foræret mig, eksisterer ikke længer. Saa lidt ejede mine Forældre, *der begge var Børnebørn af Jonas Collin*, »den ned- arvede bibliofile«, og saa meget har jeg og mine Søskende læst dem.

Fru Nalbandian er meget forarget over, at Col- linerne aldrig indbød Andersen til deres Sommerhus i Ellekilde ved Hellebæk. Men hvis Fru Nalbandian blot havde gjort sig den Ulejlighed at slaa op i An- dersens Dagbøger fra hans sidste Leveaar, vilde hun have kunnet spare sig alle sine mange Ord. Hun skriver: »Det er sørgeligt, men sandt: Andersens bedste Ven . . . og hans ovenfor skildrede Hustru Jette, indbød aldrig Andersen til deres Sommer- hjem.« — Det er hverken sørgeligt eller sandt, navn- lig ikke sandt. Collinerne flyttede derud i 1871, og Andersen døde i 75. Det var altsaa højst fire Aar, der kunde være Tale om. Men de tre foregaaende Aar havde Andersen været paa Besøg hos dem i Aalsgaarde (ogsaa i Hellebæk), det Sted, hvorfra de fandt Ellekilde — hvor de som de første Køben-

havnere byggede — Ellekilde, som ligger en Kilometer Vej længere op ad Kysten, og som den Gang var en fuldkommen Udørk. Den 7. Juli 1870 skriver Andersen efter et Besøg i Aalsgaarde følgende til Jette Collin (meddelt i »H. C. Andersens sidste Leveaar. Hans Dagbøger 1868—75 ved Jonas Collin«):

»Jeg udtalte til Fru *Bille* min Vrede mod det ødelæggende Hellebæk (tre Aar i Træk er jeg kommet forkjølet derfra), det bør døbes om til Feberkysten, Dødsseilerens Rhed, Vindenes Hjørne, Doctorernes Levevej, det sjællandske Grønland — nu kan De vælge! Jeg lyser min Vrede over Egnen og dens aabne Kjøretøi og skal ved Leilighed, naar jeg skriver et Eventyr om Feberen og hendes Søstre, henlægge Scenen, hvor den er lagt af Vorherre, og hvor desværre flere af mine Venner have lagt sig paa Landet.«

Altsaa: Collinerne *havde* indbudt Andersen til deres Sommerbolig, endda tre Aar i Træk. Men det var *ham selv, som ikke mere vilde derud* — fordi han var en gammel, syg og hypokonder Mand — og hele Fru Nalbandians lyriske Beskrivelse af dette »lukkede Eden«, af Andersens Smerte ved at maatte undvære det og af Collinernes Ukærlighed og »egoistiske Familiefølelse«, falder altsaa ganske til Jorden og er fuldkommen hen i Vejret.

Fru Nalbandian skriver (i en anden Forbindelse):

»Forskning er et, Biografi et andet«. — Ja, det var et sandt Ord. Men saadan skulde det rigtignok ikke gerne være.

Fru Nalbandian omtaler paa over tre Sider i Bogen Andersens Seksualliv for at gøre opmærksom paa, at dette ikke vedkommer Offentligheden. Det minder om Arvs Ord, da han har skjult Jean de France i Sækken og af Sergenten bliver spurgt om, hvad han har i denne: »Det er min Troe ikke Hans Frandsen, Maansør!«

*

Louise Drewsen skriver i Anledning af den berømte Historie om Andersen, der grædende maatte gaa fra Bordet, fordi Collins Vise gjorde mere Lykke end hans, og som baade Rigmor Stampe og Fru Nalbandian vil benytte som et Bevis paa Collinernes Ukærlighed: »Jeg husker saa tydeligt den store Scene, da Andersen maatte gaa fra Bordet, en Afmagt nær, fordi hans Vise faldt til Jorden, medens Collins gjorde Lykke. Jeg husker, at jeg var forstønet af Forbavselse.« Naar man har læst de Viser, som Andersen skrev til Familiefesterne, vil man forstaa, at der maatte en endogsaa meget overbærende Kærlighed til for blot at *lade*, som om man fandt dem morsomme. Andersen var en stor Digter, og Edvard Collin skrev pudsig Familievise — det var Andersens Fejl, at han ikke kunde lade Collin

beholde dette lille Domæne i Fred, men ogsaa her skulde være den første, saa at han fik, hvad man i vore Dage populært vilde kalde et hysterisk Anfald, fordi Vennens Vise var morsommere end hans.

Fru Nalbandian skriver: »... at han var en fra Fødslen handicappet Psykopat... naaede ikke deres paa Psykologiens Omraade ganske spidsborgerlige Forestillinger.«

Louise Drewsen skriver om dette: »Saa længe vi levede med ham i Eventyrtiden, betagne og med lukkede Øjne, var der Fred mellem ham og den Collinske Ungdom. *Parolen, som udgik fra de Gamle, var, at vi skulde huske paa hans syge Nerver og hans Digtersind o. s. v.**), Og i et andet og tidligere Brev: »*Det laa i Luften, at vi maatte ikke saare Andersen.*«^{*)})

Dette er jo unægtelig en anden Forklaring og adskilligt mere avtentisk.

Og mon det ikke var ganske heldigt for Andersen, at Collinerne jævnt og naturligt opfattede det hele som Udslag af »syge Nerver og Digtersind«, og at »deres paa Psykologiens Omraade ganske spidsborgerlige Forestillinger« ikke beskæftigede sig nærmere med det, som Fru Nalbandian i en anden Sammenhæng, men med et derfor ikke mindre ejendommeligt Fremmedord, kalder »de cerebrale Fakulteter«.

*) Udhævet af G. C.

Andersen blev betragtet som Søn af Huset og behandlet derefter. Naar Edvard Collins Datter beklagede sig til de Ældre i Familien over hans Utaalhelighed, fik hun altid det Svar: »Louise, han er vores Broder«. Men man har jo set før, at Sønner af Huset blev behandlet endog værre end Andersen, naar de vilde forstyrre Hjemmets Fred. Som den, der mest af alt trængte til Opdragelse, kom han til dem, og saadan blev han delvis ved at være. Rigmor Stampe skriver bittert-ironisk: »Opdragelse maatte der jo til«. Ja det maatte der sandelig, baade for hans Skyld og for deres egen. Og som han var, blev han optaget i deres Hjem, og dér halvt opdraget, halvt forkælet, med en Taalmodighed, som næppe mange andre end disse harmoniske, gennemsunde og kærlige Mennesker vilde have kunnet præstere. Nutidsmennesker havde ikke holdt til det.

Fru Nalbandian skriver om Collinernes »Maade at tage Andersen paa«: »Den var tragisk som Psykologi, og som Pædagogik var den uendelig forfejlet«.

Teoretisk set kan dette lyde meget godt, men man maa ikke glemme, at der er noget, der hedder Hverdagslivet, Dagligdagen — som man godt kan se bort fra i en Avisartikel, men ikke i Livet. Og Edvard Collin havde nu engang faaet den Opgave, som var ham betroet af hans Fader, at være dette forfulde Menneskes Opdrager, netop i Livet, i Hver-

dagens uendelige Vanskeligheder. Men man kan ikke være et andet Menneskes Opdrager og samtidig dyrke ham, som Andersen forlangte at blive dyrket.

Det er næppe sandsynligt, at nogen af Collinernes forargede Angribere kunde have klaret dette Problem saadan ligefrem i en Haandevending.

Og de var jo dog ikke de eneste, der opdrog paa ham. Det vilde føre for vidt her at citere alle de mangfoldige Udtalelser i Breve fra andre Venner, der i haarde Ord revser ham, først og fremmest for hans Forfængelighed, og raader ham til at bekæmpe denne. Og de havde ham ikke engang paa nært Hold.

Andersens sværmeriske, næsten backfischagtige Forelskelse i Edvard Collin og hele den Collinske Slægt gav sig undertiden Udtryk, som stødte deres Jævnhed og Blufærdighed. Og naar de drillede ham og ofte viste ham mere Kølighed, end han kunde ønske, saa maa man huske, at det var et Skjold, de maatte holde op mellem ham og sig for at have ham lidt paa Afstand. Louise Drewsen skriver derom: »Nogle holder af det Intime, andre ikke. Collin gjorde det ikke. Og naar Edvard Collin efter en af Andersens Rejser tog imod ham paa Stationen med en »Vits«, saa er jeg overbevist om, at det var for at undgaa en Omfavelse, maaske et Kys«. — Men mon noget Menneske virkelig for Alvor vilde finde paa at bebrejde dem dette?

Er det da aldrig gaaet op for nogen, at det ikke alene er Collinerne, der trækkes ned ved denne Fremstilling, men i høj Grad Andersen selv? Hvad maatte det dog være for en Slavesjæl, der kunde blive ved med, Livet igennem, med en saa glødende Kærlighed at omfatte disse Mennesker, der flygtede naar han kom, pinte eller drillede ham ud af Stuen, opfattede ham udelukkende som Plageaand, var »lede ved ham«, om Sommeren »lukkede deres Hjem for ham med en egoistisk Familiefølelses usynlige Laas«, og »kort og godt, mishandlede ham efter Noder«. Det giver et lige saa fortegnet Billede af Andersen som af Collinerne.

Hvad der skal siges om Collinernes Forhold til Andersen, har han selv sagt — og adskilligt bedre end nogen anden. Sin Misfornøjelse med dem har han udtrykt i sine Skrifter, og om sin overstrømmende Kærlighed og Taknemlighed har han fortalt i Hundreder af Breve til dem og andre. De vidste meget godt Besked med det første, og som et Eksempel paa deres Godhed og elskværdige Overbærenhed mod Andersen kan anføres følgende Udtalelse af Louise Drewsen: »Jeg har hørt Fa'er« (Edvard Collin) »drille Mo'er med, at »Skyggen« var hendes Yndlingseventyr.«

Selvfølgelig har Andersen lidt meget. Det behøver ingen at fortælle os. Det gør sjælesyge Mennesker nu engang, men det er ikke deres Omgivelsers Skyld. Og ingen har Ret til at paastaa, at Andersen var blevet en Smule mindre ulykkelig under andre Forhold og i en anden Familie, eller hvis Collinernes »Maade at tage ham paa« havde været anderledes. De tog ham ikke ha-stemt, som Fru Nalbandian nu bagefter gør. De tog ham først og fremmest naturligt — fordi de var naturlige Mennesker, fordi Naturlighed nu engang hører hjemme i Hverdagslivet, og maaske ogsaa fordi de følte, at det var det, han trængte til. Ude omkring var der nok af »Überschwenglichkeit« og Damer, der laa paa Knæ for ham og sagde »Meister«.

Collinerne var, som Louise Drewsen skriver, »søde imod ham med en vis mild, kritikløs Forstaaelse«. De hjalp ham med praktiske Ting, oversatte hans udenlandske Breve og rettede hans Stavefejl. De hørte paa hans endeløse Beklagelser, smaadrillede ham med hans Særheder og fandt sig i hans Unoder, og først og fremmest: de aabnede deres Hjem for ham til alle Tider med en vistnok sjælden set Gæstfrihed. — Og de forlangte aldrig noget til Gengæld.

Der var det tragiske Moment i Andersens Forhold til Collinerne, at Andersen vidste saa inderlig vel, hvor meget han skyldte dem af Taknemlighed,

og af hele sit fintfølende, redelige Hjerte ønskede han at afbetale det. Dette mente han kunde kun ske ved, at hans Navn kastede Glans over deres Hus, og deres fuldkomne Usnobbethed var ham derfor en Kilde til stadig Sorg.

Han skulde blot have vidst, hvor meget han vilde komme til at koste deres Eftermæle.

Rigmor Stampe skriver loyalt i sin Bog: »Der var ganske vist en mængde, ja, en usædvanlig stor mængde mennesker, som åbnede ham deres hjem, og hvor han var en kær og velset gæst. Men der var kun et sted i verden, hvor han fra sin ungdom af ikke var gæst, men hjemme«.

De kendte ham paa Retten og Vrangen; og hvis det gamle Ord om, at ingen er Helt for sin Kamertjener passer nogetsteds, saa er det vist her. De hvide Vinger, som Eftertiden vil hæfte paa ham, kunde de ikke se, og de elskede ikke ham, som han elskede dem, men saadan som han nu engang var, med sine Fortrin og Fejl, holdt de af ham, hjalp og støttede ham efter bedste Evne, og var gode imod ham af deres kærlige Hjerters Fylde.

*

Hermed mener jeg at have paavist de væsentligste af de mange positive Urigtigheder i Fru Nalbandians Bog om H. C. Andersen.

Og forhaabentlig vil Fremtidens Forskere for-

staa, at naar et Menneske som Fru Louise Drewsen, der Aar igennem har »levet Side om Side med ham«, fremstiller sit Syn paa Collinernes Forhold til ham, saa betyder det uendelig meget mere som Kildeskrift, end hvad en nok saa »literær« Person, der aldrig har kendt Andersen, og Edvard Collin kun i sin tidlige Barndom, nu bagefter sidder og sætter sammen »aus dem tiefen Inneren des Bewusstseins.«

Og saa vil de maaske ogsaa finde, at Fru Nalbandian ikke har *dokumenteret* noget som helst andet end sit Ukendskab til de virkelige Forhold og dermed sin Mangel paa Adkomst til at skrive om dem.

INDHOLDSFORTEGNELSE

	Side
Indledning	5
Hans Brix: H. C. Andersens Personlighed.....	9
Nationaltidende 15. April 1928.	
Hjalmar Helweg: H. C. Andersen og det Collin- ske Hus	21
Politiken 17. April 1928.	
Oscar Geismar: H. C. Andersen og de, der »mis- handlede« ham.	31
Fyns Venstreblad 21. Juni 1928.	
Gerd Casse f. Drewsen: Collinernes »Mishandling« af H. C. Andersen.	37
Delvis offentliggjort i Politiken 18. April 1928.	